

ARVOSTUKSET JA NORMATIIVISUUS POLITOLOGIASSA Eugene J. Meehan ja marxilaisuus

Kari Hongisto

Keskustelun taustaa

Viime käden syyt tieteellisen keskustelun painopisteiden muuttumiselle on löydettävissä itse tieteen aseman olennaisesta muuttumisesta teollisen yhteiskunnan kehityksessä. Tiede ja tekniikka ovat tehneet harppauksen tasolle, jossa nousevat esille kysymykset tieteen luonteesta ja tehtävästä. On kyettävä selviytymään niistä esteistä, jotka jarruttavat näin auenneiden mahdollisuuksien toteuttamista.

Tieteen tekijöiden vaikutus yhteiskuntapoliittisiin suhteisiin kasvaa jatkuvasti ja on jo nyt niin suurta, että on oikein puhua tieteestä välittömänä tuotannollisena voimana. Tällaisessa asemassa tiede ei enää yksinkertaisesti voi olla oma ykseytensä; päinvastoin, nyt on kyettävä järjestämään ja suhteuttamaan tiede yhteiskunnassa, on kehitettävä tiedepolitiikkaa, on kehitettävä tiedettä tieteestä itsestään.

Tämän päivän tieteellisessä ja filosofisessa keskustelussa tieteen filosofia ja sisällöllinen metodologia ovat »suosittuja» keskusteluaiheita. Tämä ei varmaankaan johdu yksin näiden kysymysten mielenkiintoisuudesta, vaan nimenomaan yhteiskunnassa kehittyneestä välttämättömyydestä ratkaista niitä ongelmia, joiden eteen yhteiskuntatiede on joutunut. Länsimaiden positivistinen tieteenperintö ei ole asettanut itselleen näitä kysymyksiä, koska se perusasettamuksissaan katsoo kuuluvansa yhteiskunnan (politiikan) ulkopuolelle. Samasta syystä se ei milloinkaan voikaan näitä kysymyksiä todellisuutta oikein kuvastaen käsitellä, vaikka sekin luonnollisesti niiden eteen joutuu.

Tieteellis-tekninen vallankumous on reväissyt tieteen kokonaislaajuudessaan — ja myös yhden tieteenhaarankin osalta — yksityisen tutkijan ulottumattomiin, ja tästä syystä on rationaalinen työnjako ainoa keino suhtautua tähän kokonaisuuteen tältä osin. Kokonaiskatsomuksen mahdollistamiseksi työnjako taas vaatii organisointia ja koordinoitua. Sisällöllisesti ehjä tieteellinen kokonaisuus ei voi toteutua ilman suunnittelua.

Yhteiskuntatieteen kriteerit

Tieteenfilosofiset ongelmat koskettavat politologiaa yhtenä yhteiskuntatieteistä. On välttämätöntä tutkia sen niin ulkoiset kuin sisällöllisetkin suhteet ja sidonnaisuudet. Kysymyksistä tieteen sisäisistä kriteereistä on lyhyt matka edellytettyjen arvostusten sosiaalisiin yhteyksiin, kysymyksiin normatiivisuudesta, arvottamisen ja arvottumisen ongelmista yhteiskuntatieteessä.

Ns. puhdas luonnontiede ei sisällöllisesti aiheuta ongelmia tässä suhteessa (ulkoisesti luonnollisesti kyllä ja sen kautta, että tietty luonnontieteen taso vastaa tiettyä yhteiskuntamuodostumaa), kun taas yhteiskuntatiede on sekä sisällöllisesti että ulkoisilta suhteiltaan sidonnainen yhteiskuntaan, jossa tapahtuu arvottamista, jossa on erilaisia etuja ja oikeuksia. Yhteiskuntatieteessä ei voida luonnontieteen tavoin erotella »perustiedettä» ja »sovellettua tiedettä» (J. Israel), sillä se on kumpaakin samalla kertaa, teorian ja käytännön kehitystä ja yhteyttä. Koska yhteiskuntatiede ja -tieteilijä ovat osa omaa tutkimusobjektiaan, yhteiskuntaa kokonaisuudessaan, sisältävät niin objekti kuin subjektikin juuri tietynlaisen historiallisuuden (vrt. luonnontieteen lait), sosiaaliset ja arvotteiset kokonaisprosessit, jotka eivät toimisi osiensa mekaanisena summana tai mielivaltaisena erotteluna.

Tieteen teoria on nostettava konkreettiseen, käytäntönä ilmenevään yhteiskunnalliseen todellisuuteen, joka voi vahvistaa niin arvojen kuin ne sisältävän teorian adekvaattisuuden. Tieteen »oikeellisuuden» (= tieteellisyyden sanan varsinaisessa merkityksessä) kriteereitä ei voida löytää tieteen sisältä, tutkimalla vain tieteen vaikkapa kuinkakin moitteetonta formulaatiota. Kriteerinä on nimenomaan se pohja, jolle teoria rakennetaan, suhde historiallisen kehityksen lainalaisuuksiin. Marxilaisuuden materialistisen historiankäsitteksen mukaan voidaan karkeistaen sanoa, että jokin maailmankatsomus ja sen omaamaan tiedon intressiin perustuva tiede »oikeuttavat» itsensä suhteessa historialliseen edistykseen. Yhteiskuntatieteestä tulee todella tiedettä ainoastaan silloin kun se vastaa todellisuutta, josta se on tiedettä ja juuri tätä toteuttaessaan yhteiskuntatiede ei voi olla arvovapaata. Puolueellisuus ja tieteellisyys lankeavat välttämättä yhteen.

Eugene J. Meehanin perusmalli, valinta ja moraalit

Edellä hahmoteltuun keskusteluun on osallistuttu myös politologiassa ja eräs kirjoittajista on Eugene J. Meehan kirjallaan *The Foundations of Political Analysis — Empirical and Normative*,¹ jonka toinen osa on omistettu tälle problematiikalle. Tässä kirjoituksessa puutunkin juuri tähän kirjan osaan.

Marxilaisen yhteiskuntatieteen kannalta Meehanin näkökannat ovat kiinnostavia jo siitäkin syystä, että paikoin hän sanoo suoraan olevansa Marxin kannalla ja toiseksi hän varsin selvästi haluaa sanoutua irti »humelais-comtelaisesta» arvojen ja tosiasioiden erottamisesta toisistaan. On kuitenkin paikallaan tutkia ja tarkasti analysoida, mitä kirjoittaja näillä asettamuksillaan perimmältään tarkoittaa. Meehanin lähtökohtana on normatiivinen valinta. On olemassa vaihtoehtoja, joiden eteen ihmiset joutuvat. Vaihtoehtojen ominaiset arvot ovat erilaiset ja niillä on erilainen merkitys eri ihmisille. Prioriteetin selville saamiseksi turvaudutaan standardeihin ja sääntöihin, joiden perusteella tehdään yksittäisen tilanteen valinta. Valinta on toimintaa (action) ja sitä tehtäessä on huomioitava valinnan seuraukset ja seurausten kohteet.

Tällainen on yksinkertaistettuna Meehanin normatiivisen politologian perusmalli. On totta, että mallissa esitetty on osa arvostuksia käsittelevän yhteiskuntatieteen objektia ja ilmeistä on että sitä täytyy tutkia, mutta kun on kysymys arvostuksista yhteiskuntatieteessä, esim. politologiassa, kokonaisuudessaan, on Meehanin lähtökohta aiemmin esitetyillä kriteereillä punnittuna liian kapea. Hän mainitsee valinnan mahdollisuuksien rajoittajaksi tiedon puutteen, resursien ja kapasiteetin puutteen. Näitä ja niiden syitä ei kuitenkaan oteta tutkimuksen kohteeksi, vaikka juuri ne marxilainen yhteiskuntatutkimus näkee olennaisina; nehan jo suoraan osoittavat, ettei itse valinta ole yhteiskunnan perussuhde. Meehan ei ota lähtökohdakseen valintojen syntyä, synnyn syitä, itse

sitä kokonaistilaa, jossa valitaan, valintatilanteen kehitystä, valintojen välttämättömyyden (työttömyys) ja vapauden (pääoma) suhdetta jne. Jos on olemassa yhteiskunnallinen välttämättömyys, joka määrää valintoja, on yhteiskuntatieteen tehtävä selvittää ja ymmärtää tämä. Vaikka lähdimme liikkeelle tieteenfilosofiasta laajentaa Meehan tarkastelunsa myös etiikan ja moraalien peruskysymyksiin, joiden tarkasteleminen onkin välttämätöntä laajempien yhteyksien ymmärtämiseksi. Etiikassa Meehan tiivistää seuraavan määritelmän: »Totaalinen summa individuaalisen standardeista ja periaatteista on hänen etiikkansa.» (s. 214). Moraalin kokonaismäärittelyksi se on liian kapea, mutta formaalisuonteisena ilmeisen tosi.

Marxilainen tieteenkäsitys korostaa moraalien perustan selvittämisen tärkeyttä ja juuri sen Meehan sivuuttaa. Moraali ei ole a prioriinen tajunnan ilmiö, vaan sen perusta on yhteiskunnassa, sen materiaalisessa perustassa, jonka ydin on vallitseva tuotantotapa. Moraalinäkemykset (osa inhimillistä tajuntaa) ovat kiinteässä yhteydessä historian todellisuudessa vallitseviin ja ihmistajunnasta riippumatta olemassaoleviin lainalaisuuksiin.

Edistyminen moraalissa tapahtuu edistymisenä ihmisyyhteisössä, luokkien välisessä taistelussa, jolloin korkeinta moraalialia on se, joka johtaa yhteiskuntaa kohti yhä korkeampia tasoja. »Kaikki luokkayhteiskunnan moraalien oleelliset kysymykset voidaan teoreettisesti oikein ymmärtää vain yhteydessä luokkaintressiin».²

Yhteiskunnan ulkopuolisia tai historiallisia moraalien lähteitä ei ole eikä myöskään ole universaaleja, ikuisia ja muuttumattomia moraaliprinsippejä. Luokkayhteiskunnassa moraalit esiintyy aina luokkaluonteisena ja siten, että yhteiskunnassa hallitseva, vallitseva moraalit on hallitsevan luokan moraalit. Vastaavasti jättää Meehan syventymättä sen, miten ja miksi on syntynyt normeiksi kiteytyneitä lauseita. Historiallinen materialismi näkee inhimillisessä kehityksessä työn ja tuottamisen sellaisena toimintana, jonka tekeminen on vaatinut yhteistoimintaa ja jonka tekeminen on ollut välttämättömyys. Onnistuakseen on yhteistoiminnan pakko tukeutua tiettyihin sopimuksiin, sääntöihin, joissa olennoituu moraalit sekä normatiiviset ehdot. Näin näkyy selvästi, ettei työn onnistuminen ole tajunnan, vaan käytännön ongelma.

Meehan olettaa siis sen, että valinnan tekemiselle voi olla olemassa este, ts. olemassaolevista vaihtoehtoista jokin on ulottumattomissa. Meehan ei kuitenkaan näe »vaihtoehtoa», jota ei ole olemassa (exist), mutta joka kuitenkin on »vaihtoehto», koska ehdot sille ovat olemassa potentiaalisina. Tällaisen »vaihtoehtoon» toteutuminen ei suinkaan ole pelkkä valinta. Samoin on olemassa arvoja, joita niiden omasta luonteesta johtuen ei voi syntyä isoloitulle yksilölle (esim. solidaarisuus).

Meehan jättää eksplikoimatta valintojen kokonaisuhteyden ja tällöin ei voi välttyä vaikutelmalta, että valinta tapahtuu jonkinlaisessa kuvittelussa

»pelitilanteessa», jossa indikaattorein osoitettavissa olevat variaabelit yhteiskunnassa ovat nappuloita, annettuja vaihtoehtoja. Tällöin ei aseteta kyseenalaiseksi sitä kokonaisuutta, taloudellista yhteiskuntamuodostumaa, jossa vaihtoehdot ovat osia; vaihtoehdon käsite on epähistoriallinen. Nappuloita siirtelemällä edut ja oikeudet muuttuvat suhteessa kilpailijoihin, mutta kuten sanottu kaikkia nappuloita ei voida siirtää («valinta ei ole vapaata»). Kuvaan tulee ristiriitojen sääntelyn maku vihdoin kun tutkimme, mitä ovat itse pelisäännöt. Ne ovat tietty sopimus, joka yhteiskunnallisessa konseptiossaan ei voi luokkayhteiskunnassa olla luokkien yläpuolella, vaan suhtautuu toiseen luokkaan toisen luokan »moraalina».

Arvot ja tosiasiat

Meehanin mukaan arvostrukturi voi olla vain tunnusteleva, osittainen, suhteellinen. Perustellessaan tätä viittaamalla filosofien keskuudessa vallitsevaan vähäiseen yksimielisyyteen arvoista ja niiden adekvaateista kriteereistä, hän ilmeisesti ymmärtää arvot subjektiivisiksi mielipiteiksi, joilla kullakin on siis samanarvoinen suhde todellisuuteen tai sitten tätä suhdetta ei esitetä ollenkaan.

Tulkintaani saatetaan syyttää virheelliseksi kun katsomme esim. seuraavaa Meehanin näkemystä: »Jos arvoarvostelman tarkoitus voidaan sitoa termeihin, jotka ovat suhteessa inhimillisiin tarpeisiin ja inhimillisiin kykyihin, arvoarvostelmat prosessina ja tuotteena voidaan asettaa perustellun arvostelun kohteeksi» (s. 141). Tätä virkettä voidaan kuitenkin tutkia monella tavalla ja se on hyvin vaikeaselkoinen. On mahdollista — jopa todennäköistä — että kyse on vain eräänlaisesta operationalismista, johon Meehan muissa yhteyksissä silloin tällöin myös viittaa. Merkityksellistä on jo se, että Meehan ylipäänsä on kiinnittänyt tieteellistä huomiota arvojen yhteyksiin.

Myös politologiassa on esiintynyt dualismi, joka sisältää ajatuksen poliitikasta päämäärityksenä ja tieteestä vain teknisenä realisaattorina, erillään päämääristä. Samalla on syntynyt paradoksi: kun on sanottu, että tieteen on oltava arvovapaata tai sen on pyrittävä siihen, on tässä lauseessa jo tehty arvotus, ja toisaalta kun on sanottu, että tieteen ei tule realisoida arvoja, on tähän lauseeseen jälleen jo sisällytetty ajatus tieteestä joidenkin arvojen realisoijana.

Meehan lähtee siitä, että arvoarvostelmaan ei voida soveltaa dikotomiaa tosi-epätosi suhteessa todellisuuteen, koska arvoarvostelma ei ole puhdas lausuma todellisuudesta. Niin kuvaus kuin arvolausekin käyttäytyvät samoin, sillä kumpaakaan ei Meehanin mukaan voida verifioida päättelemällä observaatioista. Vaikuttaa siltä, että Meehan (ainakin tässä) perustaa analyysiaan observoitavuudelle. Havainnoitavuus viittaa vaatimukseen testattavuudesta tieteen tulosten kohdalla ja tämä taas viittaa luonnontieteiden metodiikan tuo-

miseen sellaisenaan yhteiskuntatieteeseen, ts. yhteiskunnan tarkastelemiseen epähistoriallisesti. Mikäli Meehan tätä tarkoittaa on syytä kerrata jo tutuksi tullut perustelu tätä periaatetta vastaan: yhteiskuntatieteellisesti olennaisin ei läheskään aina, jos eräässä mielessä koskaan, ole testattavissa, eikä sen tarvitsekaan olla, ja toiseksi niin sanotusti varmaksi testattavissa oleva hyvin usein on mitätöntä tietoa ja sellaisenaan epätieteellistä juuri niiden aspektien takia, jotka se jättää pois.

Toisaalla Meehan kuitenkin tulee varsin lähelle marxilaista käsitystä arvojen ja tosiasioiden olemistavan erään osan suhteen todetessaan, että 1) faktat ja arvot ovat integroitunut *y k s e y s*, joka voidaan vain analyttisesti murtaa ja 2) että merkittävä rakenteellinen ja prosessin sisäinen samankaltaisuus valitsee selityksen ja arvostuksen instrumenttien välillä. Kummatkin jälkimmäiset ovat intellektuaalisesti tuotettuja välineitä ja riippuvaisia empiirisestä evidenssistä. Selitykset kokonaan ilman arvostelmaista momenttia ovat mahdottomia ja toisaalta, jotta arvo olisi »jonkin arvoinen» on sillä oltava selittävää kapasiteettia. Tieto relevanteista empiirisistä näkökohdista ei ratkaise normatiivisia ongelmia, mutta näitä ei kuitenkaan voida ratkaista ilman asianmukaista empiiristen ehtojen mukaan ottamista. Meehanilla jokainen tekeminen ja tekemättä jättäminen implikoi arvoarvostelman, jolloin tämä lause voidaan dedusoida muotoon »normative standard = policy». Tällainen valinta sisältää siis *cost-benefit-laskelman*.

Vaikeaselkoiselta vaikuttaa se, että Meehan sulkee intentiot pois tästä rakenteesta kohottamalla rationaalisen elementin ratkaisevaksi myös arvostelun lähteenä seuraavasti: »Koska järkiperäinen valinta (*reasoned choice*) on ekvivalenttinen järkiperaiselle kritisismille, kysymyksen intentioista ei tarvitse tulla esiin». Yhtä vaikea on ymmärtää, mitä Meehan perimmältään tarkoittaa tekemällä eron toiminnan ja sen suorittajan välillä, ja voidaanko tällainen ero tehdä. Koska ihmiset eivät tiedä, Meehan kirjoittaa, miksi toimivat, mitä siitä seuraa ja sitä, että toimivat, niin tällöin intentiot ovat hyödyllisiä arvosteltaessa aktoria, mutta eivät arvosteltaessa aktia (vrt. säännön seuraaminen³). »Aktorin intentioita ei voida käyttää arvostelemaan akteja, koska tulokset ovat epästabiileja ja odotukset frustroituvat epäsystemaattisesti» (s. 152).

Meehanin paradigmakäsitys ja marxilainen dialektiikka

Homo mensura-ajatusta ihmisestä kaiken mittana Meehan vastustaa sen popperilaisluonteisessa tulkinnassa (että jokainen historia on vain eräs näkemys vallitsevasta kehityksestä, eikä sen oikeutta tai virheellisyyttä näin voida perustella vertailulla ja tässä ilmenevillä suhteilla historiaan) jos sillä tarkoitetaan, että arvoarvostelma on ainoastaan »*a matter of opinion*», mutta jatkaa, ettemme voi kuitenkaan oikeuttaa valintaa, ellei aktin tarkoitus ja valintojen perusta ole selvitetty. Meehan on ilmeisen selvästi tarkastellut ihmistä yhteis-

kunnassa olettamatta yhteiskuntaluokkia ja olettamatta sitä, että luokka-asteesta johtuen ihmisten tietoisuus saa erilaisia muotoja tietyllä tavalla, ts. on olemassa perusta, joka pystyy yleispiirteisissään perustelemaan ja erottelemaan arvostuksia. Meehan sanoo moraali- ja sosiaalifilosofien onnettomasti erehtyneen yrityksissään varustaa ihminen adekvaatilla perustalla normatiivisia arvostuksiaan varten (s. 157).

Oikeassa Meehan on ainoastaan siltä osin, että todellakin on mahdotonta löytää »taikakeinoa», absoluuttista paradigmaa mainittujen suhteiden selvittämiseksi. Marxilaisuus korostaa kuitenkin, että on mahdollista löytää ja osoittaa suuntaa näyttävät tendenssit ja lainalaisuudet, jotka toteutuvat ja ilmenevät ehkä lukuistenkin satunnaisuuksien kautta. »Lainalaisuus ei näin sano mitään siitä, miksi juuri tämä ihminen on vieraantunut eikä tuo. Näin lainalaisuus ei vielä selitä yksityisen ihmisen toimintaa».⁴

Lähtiessään moraalista tilanteesta eikä sen aiheesta Meehan kieltää yleispätevän tieteellisyyden tältä osin: »Ihmisellä ei ole mitään mahdollista vaihtoehtoa loputtomasti testata ja muodostella arvojaan ja selityksiään» (s. 103). Tieteellisyys on jälleen samaistettu testattavuuteen ja vaihtoehto-käsite on tässä ymmärretty juuri mainitunkaltaiseksi eksaktiseksi »yleisavaimeksi». Tieteen ja metodin kutistaminen tällä tavoin dogmiksi on vierasta marxilaiselle yhteiskuntatieteelle, joka korostaa osien tarkastelua niiden yhteyksissä ja kehityksessä, vastakohtien muuttumisena toisikseen. *Lenin* kehitti *Hegelin* ajatusta tästä yhteydestä »... kaiken yleismaailmallinen, kaikinpuolinen, elävä yhteys kaiken kanssa ja tämän yhteyden heijastuminen...»⁵ Tästä seuraa johtopäätös, että »... jotta esine todella tunnettaisiin, on otettava huomioon ja tutkittava sen kaikki puolet, kaikki suoranaiset ja välilliset yhteydet». »Toiseksi dialektinen logiikka vaatii, että esine on otettava sen kehityksessä, »itseliikkuvana» (niin kuin *Hegel* toisinaan sanoo), muuttuvana».⁶ Meehanilta puuttuu nähdäkseni juuri tuo kaikkien puolien huomioiminen sekä kehitys, historiallisuus. Yritys pelkistää dogmiksi sellainen, mikä jatkuvasti kehittyy, on jo ennalta tuomittu epäonnistumaan. Tällöin joudutaan joko metodin tai totuudellisuuden vääristelyyn.

»Dialektiikan lait vaikuttavat kaikkialla ja koskevat todellisuuden kaikkia puolia. Ne ovat luonnon, yhteiskunnan ja ajattelun lakeja. Siksi niillä on yleinen tieto-opillinen metodologinen merkitys, ja dialektiikka on näin ollen ihmisten tiedostustoiminnan yleinen menetelmä. On tärkeää ottaa huomioon, että dialektiikka ei ole mikään 'yleispätevä avain' jonka avulla voitaisiin saada selville mikä tieteen salaisuus tahansa. Dialektiikan tieto-opillinen merkitys on siinä, että se osoittaa oikean asennoitumistavan, oikean näkökannan todellisuuden tutkimiseen, mutta tuo asennoituminen voidaan toteuttaa vain tutkimalla konkreettisesti ilmiötä».⁷

Meehanilta puuttuu juuri tuo yleinen asennoitumistapa tai se on korkeintaan korvattu dogmilla, joka siis on kyvytön tätä tehtävää selvittämään. Puuttuu näkemys todellisuuden yleisistä säännönmukaisuuksista: »Päävaikeus politiikkatieteilijälle on ilmeisesti mallien ja paradigmojen puute, joiden paradigmojen implikaatioita voisi käyttää käsiteltäessä ympäristöä», (s. 244), sanoo Meehan.

Marxilaisuus olettaa paradigman teoreettisena perustana, jolla suhtautua todellisuuteen tieteen objektina, mutta olettaa sen juuri sellaisena, joka itse lakkaamatta kehittyy vastatakseen yhteiskunnan kehitystä, muuttaakseen yhteiskunnan kehitystä. Se on pikemminkin tieteen tekemisen yleinen teoreettinen hahmo, jonka avulla päästään oikealla tavalla todellisuuteen käsiksi ja vasta tämä käsiksi pääseminen, yhteiskunnan konkreettinen tutkiminen antaa todellisuuden selkeytyneenä »monien käsitteiden ja suhteiden runsaana kokonaisuutena» eikä »kokonaisuuden sekasortoisenä esityksenä» (Marx). Itse paradigma on luonnollisesti myös »todellisuudesta noussut». Marx kirjoitti: »Konkreettinen on konkreettista, koska se on monien määräysten yhdistelmä, siis moninaisuuden ykseys. Ajattelussa se esiintyy siksi yhdistelmäprosessina, lopputuloksena eikä lähtökohtana, vaikka se onkin todellinen lähtökohta ja siksi myös näkemyksen ja esityksen lähtökohta».⁸

Individuaalinen aktori ja valtiovalta

Jyrkästi vastoin marxilaista käsitystä on Meehanin teesi siitä, että aktori voi olla vain yksilö, ei koskaan kollektiivi. Oikeastaan edellä esitetty aktikin on juuri siten määritelty, että sen suorittaja on individuaalinen yksilö ja näin sekin kutistuu yhteiskunnallisesti atomistiseksi ja samalla todellisesta yhteydestään irralliseksi. Teesin mukaan yhteiskuntaluokkakin määräytyy yksilöinä vaikuttavista (valitsevista) »jäsenpersoonallisuuksistaan» ts. idealistisesti eli aivan päinvastoin kuin Marx asian luonnehti.

Meehan on valmis hylkäämään kokonaan sen ajatusyhteyden, että yhteinen objektiivinen asema ytimenään asema tuotannossa objektiivisesti luo edellytykset kollektiiviselle tietoisuudelle, jolloin esim. luokkatietoinen kollektiivi on päämääräselkeinen historian aktori. Koska valinta aina on yksilöllinen kasvaa valintojen merkitys mitä korkeammalla tasolla yhteiskunnan päättävää koneistoa ne tehdään. Näin Meehan joutuu korostamaan edustuslaitosten, parlamenttien ja hallitusten osuutta ts. valtiovaltaa, valtiota. Valtion osuus on todellakin kasvanut ja korostunut kapitalismin valtiomonopolistisessa vaiheessa, mutta virhe on siinä, että tämän valtion olemus luokkayhteiskunnassa ymmärretään ristiriidat ratkaisevaksi elimeksi, vaikka se edelleenkin on luokkavaltio ja se on vain joutunut muuttuneeseen asemaan kyetäkseen turvaamaan hallitsevan luokan edut eli pitkittämään kapitalististen tuotantosuhteiden olemassaoloa ja uusintamista.

Meehan lähenee jonkinlaista sosiaali-indikaattoriajattelua,⁹ joka osoittautuu itse asiassa sosiaalireformismiksi, joka asettaessaan tarkastelunsa kohteeksi yhteiskunnallisia epäkohtia ei löydä niiden takaa rakenteellisia syitä. Marxilainen tiede torjuu reformismin ideologian, vaikka sisällyttää itseensä asettamuksen demokraattisten reformien tukemisesta unohtamatta liikkeen sosialistiseen yhteiskuntaan suuntaavaa vallankumouksellista olemusta.

»*Filosofia maailman muuttajana*» on Marxilla vallankumouksellinen teesi

Kuten edellisestäkin ilmeni Meehanilla yhteiskunnan muuttaminen on sen edelleen kehittämistä ja rakentamista. Meehan ehdottaa poliittisen tieteen hyväksyttäväksi Marxin yhdettätoista Feuerbach-teesiä filosofiasta maailman muuttajana. »Kaksi päätehtävää poliittisella tieteellä näin kuviteltuna ovat sosiaalinen kritisismi ja sosiaalinen järjestäminen» (Meehan, s. 245). Kritisismi ja järjestäminen on identifioitu muutoksen käsitteeseen, jolloin on kysymys ristiriitojen sääntelystä eli jostakin aivan muusta, mitä Marx teesillään tarkoitti. Meehan jatkaa: »Systemaattinen toimivan normatiivisen struktuurin kritisismi ja korjaaminen on ehdottoman oleellinen ja loputon tehtävä. Tarkoitus tässä ei kuitenkaan ole korjata struktuuria, vaan osoittaa ne työkalut ja prosessit (ts. päämääritys on tehty jossakin toisaalla, K. H.), jotka tarvitaan korjausten tekemiseen ja osoittaa ne argumentit, joita voidaan käyttää oikeuttamaan ne» (s. 208, 209).

Yleisarviointia

Kieltämättä on sanottava, että Meehan joissakin irrallisissa arvioissaan tulee lähelle marxilaista käsitystä, mutta metodologia hänellä on tyyten toinen. Pahimmat epäkohdat ovat juuri pinnallisuus ja tosiasioiden eklektinen käsittely epähistoriallisuus sekä yhteiskuntaluokkien sivuuttaminen. Nämä ovat yhteiskuntatieteen metodologiassa käsitykseni mukaan varsin ratkaisevia puutteita. Meehan on mielestään astunut ulos perinteellisen positivistin kaavasta, mutta jäänyt puolitiehen lähtiessään abstraktioista selittämättä niiden koostumusta ja sitä, mistä koostumus riippuu. Näin esitys jää vaikeaksi ymmärtää, koska todellisuudessa yhteyksissään merkitykselliset osiot nähdään irrallisina, keräilytalouden tieteellisinä esineinä.

LÄHDEVIIITTEET:

¹ Eugene J. Meehan, *The Foundations of Political Analysis — Empirical and Normative*, Illinois, 1971.

- 2 Georg Klaus & Manfred Buhr, *Philosophisches Wörterbuch I—II*, Leipzig, 1969.
- 3 Peter Winch, *The Idea of Social Science and its Relation to Philosophy*, London 1957.
- 4 Irma Korte, Hermeneutiikka ja dialektinen materialismi. *Kommunisti* 2, 1972.
- 5 V. I. Lenin, *Teokset*, 38. osa, s. 116.
- 6 V. I. Lenin, *Valitut teokset neljässä osassa*, 4. osa, s. 346.
- 7 F. V. Konstantinovin johtama NL:n tiedeakateman filosofianinst., *Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet*, Moskova, ei painovuotta.
- 8 Karl Marx, *Grundrisse zur Kritik der Politischen Ökonomie*, 1953.
- 9 Ks. esim. Olavi Niitamo: Sosiaali-indikaattorijärjestelmästä yhteiskuntapolitiikassa, *Sociologia* 6/1971, 300—307, Ilkka Patoluoto, Sosiaali-indikaattorit: operationaalista arvofilosofiaa, *Sociologia* 3/1972, 135—139 ja Reino Hjerppe—Olavi Niitamo, Social Indicators as an Information and Cognition System of Social Conflicts, *Instant Research on Peace and Violence* 1/1972, 34—41.